

ANTİK YUNAN TOPLUMUNDA VE FELSEFESİNDE MÜZİK
VE FLÜT ÇALGISI (*)

The Flute Instrument and Music in the Philosophy and Ancient
Greek Society

DOI NO:10.5578/amrj.57432

Bahar SARIBOĞA¹
Çiler AKINCI²

Özet

Mitolojinin bugüne kadar birçok alanla bağlantılı olduğu görülmektedir. Edebiyat, din, felsefe, tarih, güzel sanatlar ve müzik gibi birçok disiplinin merkezinde mitoloji yer almaktadır. Pek çok farklı kültürün sanat hayatını etkileyen ve yönlendiren Yunan kültüründe müzik ile ilgili tanrı, tanrıça ve kahramanların yer aldığı mitolojik olaylar bu baği kuvvetlendirmektedir. Antik Yunan kültüründe önemli çalgılar arasında yer alan flüt çalgısının da Yunan mitolojisindeki çeşitli olaylar ile tasvir edildiği görülmektedir. Bu mitolojik olayların yorumlanması esnasında Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi Antik Yunan filozoflarının müzik eğitimi ve flüt çalgısının insanlar üzerindeki moral ve etik boyutları üzerine olan düşüncelerinin aktarıldığı görülmektedir. Bu makalede müzik ve mitoloji ilişkisi, müzik ve flütün mitolojik kökenleri ve felsefi temelleri araştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antik Yunan, Mitoloji, Felsefe, Müzik, Flüt.

Abstract

It seems that mythology has been linked to many fields until now. Mythology is at the center of many disciplines such as literature, religion, philosophy, history, fine arts and music. The mythological phenomena involving gods, goddesses and heroes related to music in Greek culture, which influences and directs many different cultures artistic life, reinforces this connection. It is seen that the flute instrument, who is one of the important

---

(*) Bu makale Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsünde tamamlanan “19. Yüzyıldan Günümüze Yunan Mitolojik Karakterlerin Flüt Repertuvarına Yansımaları” adlı sanatta yeterlik tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu vesileyle hocam Yrd. Doç. Çiler Akıncı’ya teşekkürlerimi sunarım.

¹ Arş. Gör., Ordu Üniversitesi, Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, Müzik Bölümü.

² Yrd. Doç., Dokuz Eylül Üniversitesi, Müzik Bölümü, Üfleme ve Vurma Çalgılar Anasanat Dalı.

instruments in ancient Greek culture, is depicted by various events in Greek mythology. During the interpretation of these mythological events, ancient Greek philosophers such as Socrates, Plato and Aristoteles conveyed their thoughts on music education and the moral and ethical dimensions of the flute instrument over humans. In this article discusses the relationship between music and mythology, mythological origins and philosophical foundations of the music and flute.

Key Words: *Ancient Greek, Mythology, Philosophy, Music, Flute.*

GİRİŞ

Mitoloji ve Müzik

İnsanoğlunun yüzyıllar boyunca sırrını çözemediği doğa, evren ve tanrısal olayların neticesinde mit kavramı karşımıza çıkar. Mit kavramı, doğanın, evrenin ve insanın yaratmış olduğu her şeyi kişileştirip yorumlamasının bir sonucudur. Bu açıdan mitler, dünyanın oluşumu, tanrılar ve kahramanlık döngülerini içeren anlatılar olarak tanımlanabilir. Mitler, yaşadığı dönemin toplumsal ve kültürel olaylarını geniş bir zaman diliminde taşır; toplumları ve kültürleri etkileyerek gelişimini sürdürür. Bu anlatılar bilimsel gerçekleri yansıtmaz. Mitler, düşünce ve hayal gücünü meşgul ederek gelişir. Mitleri yönlendiren işlev aslında insanoğlunun duygu, düşünce, korku, istek ve beklentileridir. Bunun nedeni; insanoğlunun doğadaki güçlere karşı olma, hayatta kalabilme mücadelesi ve korkularını kontrol altına alabilme bilincine dayandığı söylenebilir.

Grimal'a göre; “bütün halklar, gelişimlerinin bir noktasında kendilerine efsaneler, yani bir süre için inandıkları, en azından belirli ölçüde inandıkları anlatılar yaratmışlardır” (2012: XIV).

Rosenberg'e göre ise; “söylenceler bir toplumun manevi değerlerini yansıtan ciddi öykülerdir. Bu öyküler bir toplumun dünya görüşünü ve önemli inançlarını temsil ettikleri için o toplumun kültürü tarafından değer verilen ve korunan insani deneyimlerin birer simgesidir. Söylenceler kökenleri, doğal olayları ve ölümü konu edinebilir, ilahların özellikleri ve işlevlerini betimleyebilir ya da kahramanlık öykülerini anlatarak, kahramanca ve erdemli davranışlara birer model oluşturabilir” (2003).

Mitler sayesinde kuşaktan kuşağa taşınan kültürel, toplumsal ve sanatsal izler o toplumun çağdaş insanı tarafından anlaşılmasını sağlar. Düşünce gücüyle ortaya çıkan mitler; sosyal, dini ve toplumsal olayları işleyerek sonrasında ahlaki kurallara egemen olmuştur.

Hermann Broch, “mit ilkelliğin çocuksuluğudur, gerçeğin kendi için yeniden bulması gereken ilk sözcüklerin, ilk simgelerin dilidir; dolaysız ve mantıkdışı bir dünya görüşüdür; ilk varoluşun göze ilk görünüşüdür; bütün dünyanın bölünmez bir görüntü oluşudur” der (Fischer, 2010: 95).

İnsanoğlu zamanla doğanın yarattığı bu olayları sorgulamaya başlamış, mitolojinin temelini oluşturmuştur. Böylece insanoğlu *mitoloji* adını verdiği bilim dalıyla evrenin nasıl yaratıldığını, doğayı, tanrısal ritüelleri sorgulayarak bir cevap bulmaya ve anlam yaratmaya çalışmıştır.

“Kısaca mitoloji kelimesinin kökenine değinildiğinde; mitoloji, Yunanca masal, hikaye anlamına gelen *mythos* ile, söz anlamına gelen *logos* kelimelerinden oluştuğu görülmektedir. Mitos, olayların gerçek yönünden uzak hayal ürünleridir. İnsanoğlu gördüklerini ve duyduklarını doğrudan aktarım yaptığı gibi, kendinden de birçok ilaveler yapabilmektedir. Bu açıdan mitos hayal ürünüken, logos ta gerçeğe dayanan söz anlamına gelir. Bu yüzden logos, aslında mitolojideki görevi ne anlatıldığını bilmektir ve hayal ürününden arındırılan mitin gerçekliğini sergiler” (Olgunlu, 2014:22).

“Her milletin mitolojisi vardır. Türk, Mısır, Yunan, Hint, Çin gibi... Bu ulusların mitolojileri içinde en çok incelenmiş ve bilginlerin üzerinde en çok fikir yordukları, inceledikleri mitolojiler, Hint ve Yunan mitolojileridir. Ancak bu mitolojilerden Avrupa sanat ve edebiyatında ise en çok Yunan mitolojisi etkili olmuştur” (Can, 2011: 17).

Yunan mitleri; insan ile tanrılar, yaratıklar ve doğaüstü güçler arasında yaşanan olayları anlatır. Bu süslü olay örgüleri aslında üstü kapatılmış olan anlama ulaşmamızı sağlar. Nitekim hikâyeler incelendiğinde, olan her olayın aslında insana bir mesaj vermekte olduğu görülür.

“İzmirlili (*Symirne*) Homeros’un şiirlerini aktardığı dönemden (M.Ö. 9. yüzyıl) Paganizm’in son dönemine kadar (M.S. 4. yüzyıl) her türden efsane ve olağanüstü hikâyelerin tamamına *Yunan Mitolojisi* denir. Yunan mitolojisi çok yönlüdür. Bazen dini inanç ve törenlerin nedenlerini, bazen tarihsel bir olayın gerçek ya da gerçeküstü sebebini ve çoğunlukla da duyguları kişileştirerek sunar. Yunan mitolojisinin en özel tarafı da bu kişiselleştirmeleridir” (Olgunlu, 2014: 66).

Yunan mitoloji, doğası gereği sanatla iç içe görülür. Edebiyat, resim, müzik, heykel, tiyatro, opera, bale gibi sanat dallarında kendine yer bulur. Mitlerde yer alan anlam, düşünsel ve duygusal olarak sanatın

hammadesi gibi düşünülür. Marx mitoloji ve sanat arasındaki bağıntıyı şöyle dile getirir:

“Bildiğimiz gibi, Yunan mitolojyası Yunan sanatının yalnızca bir gereç ambarı değil, aynı zamanda temelidir... Bütün mitolojya, doğa güçlerini düşgücünün içinde ve düşgücü yoluyla bağımlı kılar, denetler ve biçimlendirir. İşte bu yüzden de, insanoglu, doğa güçlerini gerçekten egemenliği altına aldığında, mitolojya ortadan kalkar... Yunan mitolojyası Yunan sanatının ön koşuludur; başka bir deyişle, doğa ve toplum olayları halkın düşgücü tarafından bilinçsizce sanatsal bir biçimde özümlemiştiir” (Thomson, 1991:77).

Mitoloji ve müzik, mitolojinin diğer sanat dallarıyla olan ilişkisi gibi hayal gücünü meşgul ederek gelişen iki düşsel dal olması sebebiyle Antik çağdan günümüze dek birbirleriyle sıkça anıldığı bilinir. Müzikte mitolojiye, mitolojide müziğe sürekli rastlanır. Antik Yunan'dan başlayarak besteciler mitolojik öyküleri yapıtlarında işlerken, özellikle Yunan mitolojisinde müziğe ilişkin öykülere rastlamak mümkündür. Aslında köken itibariyle de müzik, ismini Yunan mitolojisinden alır.

Müzik kelimesinin kökenine değinecek olursak; Yunanca esin perileri olan *mousa* 'dan türediği belirtilmektedir. Mousa, Yunanca akıl, düşünce, yaratıcılık gücü kavramlarını içeren *men* kökünden gelmez. Mousalar dokuz esin perisinden oluşur.

1. *Kalliope*, destan ve epik şiire ilham veren peridir.
2. *Kilo*, tarihi olayları konu alan şiirlere ilham veren peridir.
3. *Polhymnia*, kutsal şarkıların ve ilahilerin perisidir.
4. *Euterpe*, müziğin perisidir.
5. *Terpsikhore*, dansın perisidir.
6. *Erato*, aşk şiirlerinin perisidir.
7. *Melpomene*, trajedilere ilham veren peridir.
8. *Thalia*, komedi şiirinin ilham perisidir.
9. *Uranla*, gök cisimlerinin perisidir.

Mousaların kendilerine ait bir söylenceleri yoktur. Bu perilerin bütün işleri tanrıların şenliklerinde ezgi söyleyip, dans etmektir (Erhat, 1996: 209 ve Olgunlu, 2014: 220).

“Müzik sözcüğünün dilimize Fransızca *musique* teriminin okunuşundan geçmiş olduğu söylenir. Fransızca’ya girişi ise *Mus* veya *Musa* sözcüğüne, Latin dillerinde aidiyet bildiren *ique* ekinin getirilmesi ile oluşmuştur. Grek mitolojisindeki genel adı ile *mus*, ağaçlar üzerinde yaşayan, yarı kuş yarı kadın biçiminde olan, güzel sesleri ile şarkılar söyleyen, bu şarkıları duyan insanları büyüleyen tanrıça adı bugün kullandığımız müzik kelimesinin köküdür. Türkçe’de kullanılan diğer bir sözcük olan *Musiki* terimi kök olarak Grek dilindeki *Mousiké Tekhné*’den gelmekte olup, Arap ülkelerinde söylenen biçimi olarak dilimize yerleşmiştir” (Günay, 2006: 19).

Hesiodos, Musalardan şöyle bahseder:

“Zeus babalarının kalbini yumuşatırlar, önceden olanları, şimdi yaşananları ve bundan sonra olacakları söyleyerek. Dudaklarından çıkan güzel sesler gürültülü Zeus’un sarayını yumuşatır. Olympos’un karlı zirvesi bu seslerle dolup taşar. Onların şarkıları, toprak ve gökyüzü tarafından yaratılan tanrılar soyunu mutlu eder. Bu tanrılardan doğan cömert diğer tanrılar, tanrıların ve insanların babaları Zeus, en büyük ve en güzel tanrı, insanlar ve titanlar soyu mutlu edilir bu müziklerle. İnsanların arasından geçtiğinde bir tanrı muamelesi görür. Nazik hareketleriyle yakınındakilere bir ışık olur. Musaların insanlara verdiği şey budur. Musalar ve oççu Apollon insanlara müzik ve çalma yeteneği verirler” (Hesiodos, 2012: 58-59-61).

Levi Strauss, *Mit ve Anlam* isimli yapıtında hem mitin hem de müziğin dilden kaynaklandığını fakat farklı doğrultularda evrildiğini söyler:

“Müzik dilde içkin olan ses boyutunu vurgularken, mitoloji yine dilde içkin olan anlam boyutunu öne çıkarır. Strauss, şu örnekle konuya açıklık getirir; müzikteki bir orkestra yapıtını incelerken partilerinin birbirinden bağımsız olamayacağını ancak bir bütün içerisinde anlam kazandığını vurgularken, miti de anlamının yolunun hikâyeleri hem dikey hem yatay olarak incelendiğinde anlam boyutuna ulaşabileceğini ifade eder” (Levi Strauss, 2013: 85).

Antik Yunan Toplumunda ve Felsefesinde Müzik

Antik Yunan’da müzik her türlü erdemın kaynağı sayılmış, ruhun eğitimi ve saflaştırılmasında büyük etkisi olduğu düşünülmüştür. Eğitimdeki önemi büyüktür. Törenlerde, tapınaklara gidişlerde, askerlerin savaşa gidişlerinde hep müzik olmuştur. Sonraları özel

hayatta da yerini almış; düğün, cenaze, ziyafet, ekin biçme hep müzik eşliğinde yapılmıştır.

“Yunan halklarından özellikle Arkadyalılar, sıradağlarda kaplı ülkelerinin sert iklimi yüzünden dik başlı ve vahşi olması kaçınılmaz mizaçlarını, alışkanlıklarını yumuşak ve sevgi dolu hale getirmek için, en eski yasaları nedeniyle müzik öğrenmekle ve bunu otuz yaşına kadar sürekli icra etmekle yükümlü olmuşlardır. Bu nedenle onlar bütün Yunanlar arasında en dürüst ve iyi ahlaklı insanlar olarak düşünülmüşlerdir” (Winckelmann, 2012: 37-38).

“Aslında Yunan uygarlığında ve diğer uygarlıklarda müziğin, başlangıçta büyü amaçlı yapılırken daha sonra, mitolojik konularda ve dini amaçlı kullanımıyla farklı bir nitelik kazandığı düşünülmektedir. Bu konuda çalışmalar yapmış olan Fransız müzik tarihçisi Jules Combarieu (1859-1906), müziğin büyüün bir ögesi olarak doğduğunu ve büyüün öğelerinden biri olan ilkel müziğin daha sonra dini müziğe ve sonra da dünyevi müziğe dönüştüğünü savunmaktadır” (Akan, 2012: 58).

“Yunanistan’da müzik hala dini bir güç olsa bile, her şeyden önce doğanın ilk nicelendirilmiş, bilimsel gösteresidir. Orfeo hayvanları evcilleştirmiş, Amphion balıkları kendine çekmiş, Arion Teb şehrinin duvarlarını örmüş, Pythagoras ve Empedokles delileri iyileştirmiş, İsmene siyatığı tedavi etmiş, Euterpe ve Erato da ilham perileri olmuştur. Pythagoras çalışmakta olan bir nalbantın dörtlü ve beşli sesler çıkardığını duymuştur. Nota yazımı, bir alfabeden yararlanılarak M.Ö. 6. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu nota yazımında önce dört, sonra beş, sonra da yedi ses kullanılmıştır. Müzik tapınaklarda, zenginlerin evlerinde, halkın arasında, gösterilerde, politik törenlerde ve kötü ruhları kovucu kurban ayinlerinde kullanılmıştır” (Attali, 2005: 50).

Antik Yunan müziğinin temelinde şiirin olduğunu unutmamak gerekir. Müzik ve şiir aynı anda ele alınmıştır. Müzik ve şiirin birlikte yoğun bir şekilde ele alındığı dönem, Homeros’un *İlyada* ve *Odyseia* eserlerinin olduğu dönem olarak bilinir. Bu eserler kahramanlık şarkılarını birleştiren destanlardır.

Antik Yunan’da toplumsal ve sosyal yaşamın vazgeçilmez bir etkeni olarak kutlamalar, dini ritüeller, düğünler, askeri törenler, ölüm, hasat, tiyatro, sportif olaylar, yarışmalar, festivaller gibi etkinliklerin müziksiz ve şiirsiz olması mümkün değildir.

Shiner’a göre; “Antik Yunan’da müzik, sessizce ve estetik kaygılarla dinlenecek bir şey değil tören alaylarına, içkilere eşlik edecek ve hepsinden önemlisi de, ezberleme, iletişim ve dinsel

ritüelleri destekleyen yararlı bir öge olarak çalınan ve söylenen bir şeydir. Güzel sanatlar olarak sınıflandırılan dalların çoğu, Atina'daki Dionysos şenliklerinde yarışmacı trajedi gösterileri türünden, toplumsal, siyasal, dinsel ve pratik bağlamın parçaları olarak ortaya çıkmaktaydı. Örnekeleyecek olursak, Panathenaia şenlikleri kapsamında yalnızca müzik eşliğinde tören alayları ve ritüeller yapılmaz aynı zamanda Homeros'un destanlarını ezberden okuma yarışmaları ve atletik yarışmalar da yapılırdı ve bunları kazananlara da ödül olarak zeytinyağıyla dolu güzel ve süslü kavanozlar verilir” (2013: 52).

Antik Yunan toplumunda büyük öneme sahip olan müzik, daha sonra gerek devlet yönetiminde gerekse ahlaki boyutta düşünürlerin sorgulamaya ve anlamaya çalıştıkları nokta bizlere Antik Yunan ile ilgili bilgilerin aktarılmasını sağlamıştır. Bu açıdan Platon ve Aristoteles'in aktardıkları önemlidir.

“Yunan toplumunda müziğin insan ruhu ve karakterini etkileme gücü, diğer bir deyişle etik boyutu, filozoflar içinde özellikle Platon için çok önemlidir ve müzik, adeta devletin içinde bulunduğu olumsuz koşulların çözümü bağlamında, kurtarıcı bir unsurdur. Bu nedenle, Platon'un düşünü kurduğu *ideal devlet* için müzik ve eğitim, en önemli temel sorunlardan biridir. Platon, ancak müzik ve jimnastik aracılığıyla eğitilen, yetiştirilen ve ideasına ulaşmış yöneticilerin yönettiği bir devlette insanların mutlu olabileceğine inanmaktadır” (Akan, 2012: 11-12).

Sokrates sanatı güzellik açısından, biçimsel olarak değerlendirir. Sokrates'e göre; “güzel insanlar, süslemeler, resimler ve heykeller, onları gördüğümüzde bize zevk verir. Güzel sesler, müzik, sohbetler ve öyküler de üzerimizde aynı etkiyi yaratır. Yani görme ve duyma yoluyla zevk aldığımız şeyler güzel olarak adlandırılır” (Demiralp, 2008: 4).

Sokrates'in öğrencisi Glaukon'la müzik hakkında yaptığı konuşmada anlattığına göre; “bir biçimin güzelliği ya da çirkinliği, ritmin yerinde olup olmamasına bağlıdır. Sözü, müziğin, şeklin güzelliği, ritmin yerindeligi, bütün bunlar insanın saflığına bağlıdır. Saflık ise; insan tabiatını gerçekten iyilik ve güzellikle süsleyen bir olgunluktur” (Demiralp, 2008: 6). Filozof burada ölçsüz, orantısız, düzensiz olan müziği kötü bir olgu olarak değerlendirir.

Aristoteles, *Politika* yapıtında *katharsis* kavramından bahseder. Katharsis kavramı Türkçe'de *arınma* sözcüğüyle karşıtlık bulur. Aristoteles, ruhsal ya da zihinsel arınma söz konusu olunca, müziğin

eğitim ve kathartik amaçlar için kullanılabileceğini söyler (Dedeler, 2012: 6). Aristoteles'e göre, özellikle iyi bir anayasa için yurttaşların eğitimi önemlidir. Aristoteles, müziği eğitimde faydalı ve zorunlu olduğu için değil boş zaman uğraşı olarak zihnin dinlenmesi bakımından değerlendirir (Aristoteles, 2011: 236-239).

Antik Yunan Toplumunda ve Felsefesinde Flüt Çalgısı

Yunan uygarlığında ve felsefesinde flüt olarak adlandırılan çalgı çift borulu zurnaya benzeyen *aulos* isimli üfleme bir çalgıdır. Kökeninin Asya'ya dayandığı bilinmektedir. Bu çalgı, Yunan toplumunda şiirlere eşlik eden bir çalgı olarak görülmektedir. Ayrıca aulosun, kithara ile birlikte tanrılara ibadet törenlerinde korolara eşlik ettiği bilinmektedir.

Resim: Aulos

Kısaca aulostan bahsedilecek olunursa;

“Aulos, iki borulu bir nefesli çalgıdır. Yunancada aulos, Romalılarda tibia, Türkçede de çifte adını alır. Bugünkü tahta üflemelilerin atası olan aulosun kökeni Mezopotamya'ya uzanır ve tarih öncesinden ortaçağa kadar yaygın şekilde kullanılmıştır. Boruları tahta, kamış veya kemiktendir. Aulos'un ses rengi için Wagner, kuvvetli ve keskin olduğu görüşündedir. Sachs ise tatlı sesli flütler gibi değil, sert ve gür sesli bir çeşit obua gibi olduğunu söyler” (Tunçer, 2005: 33-34-35).

Aristoteles, bir şiir sanatının gerçekleşmesinde bu sanatı oluşturan parçaları ve özellikleri oluşturan etkenler arasında aulos ve kithara sanatının da önemini vurgular (Aristoteles, 2012: 19). Aulos,

Apollon ve Dionysos adına düzenlenen festivallerde kithara ve lir ile birlikte en çok kullanılan çalgılar arasında yer alır.

“Antik Yunan toplumunda diğer bir flüt çeşidi ise *syrinx* (*pan flüt*)’tir. Değişik boylardaki kamış boruların, küçükten büyüğe doğru yan yana dizilmesiyle oluşturulmuş bir nefesli çalgıdır. Anadolu’dakilerin yanı sıra, Hellenistik, Roma, Etrüsk plastik sanat eserlerindeki *syrinx* çalgıcısı genellikle dans edenlere eşlik etmekte ayrıca lir veya *aulos* gibi çalgılarla ikili oluşturmaktadır” (Tunçer, 2005: 38).

Platon, *Yasalar* adlı yapıtında flavta olarak bahsettiği üfleme çalgı ile ilgili “flavta ve dans, zayıf ve korku dolu ruhların kalp çarpıntısını ya da çılgın hareketlerini dinginleştirerek kişileri kendilerine getirir” demiştir (Platon, 2007:262).

“Antik Yunan flütünün günümüz flüt anlayışından ayrı olduğunu belirtmek gerekir. Bu konu ile ilgili Losev, flütün tanımına ilişkin farklılıklardan kaynaklanan bu problemi şöyle anlatmaktadır. O, (flüt) bizim bakır çalgıların sesine benzer metalik keskin sesler çıkarmaktadır. Bu yüzden de Yunanca da *aulos* flüt olarak değil de, daha ziyade klarinet olarak tercüme edilmelidir. Fakat asırlar süren çevirmen geleneği *aulos* kelimesini flüt olarak sabitleştirmiştir” (İsababayeva Apaydın, 2013: 88).

Sowerby, flütün ve flüt çalgıcısının Yunan toplumu içindeki görevini şu şekilde açıklar:

“Sempozyum ya da içki âlemi andron ya da erkek meskenlerinde yapılırdı. Bir odanın etrafına uzanmak için sedirler, ortasına da masalar konurdu. Erkekler çelenk takardı ve genellikle seromonilere biri başkanlık ederdi. Platon *Yasalar* adlı diyalogunda ayık biçimde işlemleri yürütecek bir lidere duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Şarabın yanında eğlence de olurdu. Kiralanan flütçü kızlar (*aulotrides*) konukları müzikle eğlendirebilir ya da konuklar kendileri lir çalarak müzik yapabilirlerdi. Vazo resimlerinden anlaşıldığı kadarıyla, flüt çalan kızlar bu işi yapmadan önce müzikal eğlenceden daha fazlasını sağlamaktaydılar. Flütçü kızlar gerçekte Atina’nın doğusunda, surlara yakın olan kırmızı-fener bölgesi olan Kerameikos’ta hayat kadını olarak çalışmaktadır” (2012: 101-103).

Antik kaynaklardan yola çıkarak flüt, son derece güçlü, hem trajik hem de komik şehvetli uç duyguların ifadesinde kullanılmak için daha uygun görülmüştür ve keskin sesiyle gülme ve ağlama krizleri yaratmak için kullanılmıştır. Bunun hakkında Boethius şöyle der: “Eskilerin geleneğinde, cenazede ağlayan kadınların yanında flüt de çalınmaktaydı. Papinius Statius da şu satırlarla aynı konuyu

anlatmaktadır: ...*anıran boynuz gibi, Flüt ölen ruhları kendine çeker...* Sophokles'e göre, ölülerin çalgısı lir değil flüttür" (İsababayeva Apaydın, 2013: 89).

Euripides, *Troyalı Kadınlar* yapıtında "yorgunluk ve sevincin üzerine gecenin karanlığı yaklaştığında bir Libya flütü ötüyordu Frigya dağlarında. Genç kızlar ise ayaklarıyla tempo tutarak neşe içinde şarkı söyleyip dans ediyorlardı" der (2002: 26). Herodotos, M.Ö. 7. yüzyılda Lydia ordusundaki müzisyenleri aynen şöyle anlatır: "Miletoslulara karşı açılan savaş ona babasından miras kalmıştı. Bundan ötürü sefere çıkıyordu ve kenti kuşatmak için şöyle yaptı; emanet edilmiş olan ekin olgunlaşınca yola çıktı. Ordu, syrinx, harp ve hem kadın hem de erkek flüt sesleriyle yürüyordu" (Tunçer, 2005: 14). Bu bilgilere dayanarak flüt ritmiyle savaşa giden Yunanlı askerlerin korku duymadan müziğin etkisiyle yol aldıkları söylenebilir.

Ortaçağ döneminde Clemens Alexandrinus, "içki âlemlerinden alışagelmış flütü uzaklaştırın. Pan flütü çobanlara, flütü ise puta tapan boş inançlı insanlara bırakalım. Gerçeği istiyorsanız, bu çalgıları yasaklamak gerekir" der (İsababayeva Apaydın, 2013: 85).

Antik Yunan felsefesinde, çalgıların karakteristik yapıları ve işlevleri dışında, müziğin ve çalgıların davranışı, ahlaki özellikleri ve bunların insanlar üzerindeki etkisi irdelenerek çalgılara olumlu ya da olumsuz anlamlar yüklenmiştir. Her türlü fazlalık, çeşitlilik, aşırılık, ahlaki değerlerden yoksunluk ve orantısızlık filozoflar tarafından olumsuz olarak nitelendirilmiştir.

"Rönesans'a kadar flütten ve flüt ailesi çalgılardan bahsedilmektedir. Bu çalgılar soylu kişiler için uygun görülmemiştir. Bu tartışmanın felsefi değerleri Pisagor'un, çalgının ethos idealarına dayanmaktadır. Pisagor'a göre flütün sesi rahatsız edici ve avamdır. Ünlü bir efsaneye göre Pisagor, flütle çalınan frigyen melodilerinden çoşan ve ateşlenen bir genci, lir çalarak sakinleştirmiştir. Flüt daha çok orgiastic (zevk-heyecan verici, şehvet dolu) bir çalgı olarak ün salmıştır" (İsababayeva Apaydın, 2013: 87).

Sokrates flüt ile ilgili görüşünü Gorgias'ta şöyle dile getirmiştir. "Flüt çalmaya ne dersin? Bu iş sadece zevk arayan, bundan başka bir şey düşünmeyen bir iş gibi görünmüyor mu sana Kallikles?" (Platon, 2012: 109).

"Antik Yunan felsefesinin flüte karşı olumsuz duruşuna bir başka sebep de felsefe tarafından şarkıların içindeki çok gerekli görünen sözün olmasıyla ilgilidir. Daha doğrusu bu yaklaşım müzikte

solo vokal ve ona eşlik eden çalgının arasında orantı ile ilgilidir. Yani müzik uygulaması sırasında tüm dikkat belli bir etik anlam taşıyan sözlere yönelikken, eşlik eden çalgının sesinin, şarkıcının veya okuyucunun sesini bastırmaması gerekmektedir. Antik flüt ise büyük sesli bir çalgı olarak bu uygulama için uygun değildir. Diğer taraftan kithara ve lir, nazik sesleriyle, şiir ve şarkı söylemelerinde daha uygundur. Fakat en önemlisi, bu çalgıların Apollon adı ve kültüyle bağlantılı ve dolayısıyla da kült ve kutsal olmasıdır. Apollon kültürünün çalgılarından farklı olarak: ‘...Dionysos’un ana çalgıları –tympalum, cymbala ve auloslar’ Yunan çalgısı değildirler. Bu da Antik Yunan felsefesinin onlara karşı tepkili olmasının başka bir nedenidir. Bunun sebebi jeo-tarihseldir. Konu şu ki, lir ve kithara, tamamıyla Yunan çalgılarıyken, flütün Frigya kökenleri vardır. Yunan kithara ve Anadolu’da yaratılan Frigya aulosu arasındaki farklar hemen anlaşılmıştır. Çalgılardan birinde ahlaki denge, diğerinde ise zapt edilemez zevk isteği görülmüştür” (İsababayeva Apaydın, 2013: 89-90).

Platon’un aulosa karşı tutumu tamamen olumsuz olmuştur. Platon *Devlet* adlı yapıtında bu çalgıya yer olmadığını, lir ve kitharanın yeterli olacağını belirtmiştir. Platon, bu davranışı ile Yunan dinindeki yabancı unsurları ortadan kaldırmayı istemiştir. Çünkü aulos, Marsyas ile bütünleşmiş bir Anadolu çalgısıyken, lir ve kithara gibi çalgılar Tanrılar tarafından icra edilen soylu, kent çalgıları olarak nitelendirilmiştir. Platon, aulosa nazaran syrinx (pan flüt) denen çalgılara olur vermiştir.

“...Ya flavta yapanları, flavta çalanları kente kabul edecek misin? Flavta en çok sesi olan saz değil mi, öbür bütün telli sazlar flavtanın bir taklidinden ibaret değil mi?... O halde lir ile kithara kalıyor, onlar kentimiz için yararlıdır; bir de kırlarda çobanlar için kaval...Apollon ve Apollon’un sazlarıyla Marsyas ve Maryasinkiler arasında karar verip ilkinin seçmekle bir yenilik yapmış olmayız...” (Platon, 2010: 110-111).

Platon, daha önce de belirtildiği gibi müziğin akla ve ahlaka önem veren yapısıyla ilgili görüşlerini sunmuştur. Frigya kaynaklarına dayanan Marsyas mitosuna göre, Athena geyik kemiği üzerine delikler açarak ilk flütü icat eder. Ama tanrıça, flüt çalarken yanaklarının şeklinin çok bozulduğunu bir nehirdeki aksinden görerek, bu çalgı aletini lanetleyerek fırlatıp atar. Daha sonra flütü Marsyas bulur, kısa sürede flütten etkileyici sesler çıkarır ve ünü tüm çevreye yayılır. Flüt müziğinin dünyanın en güzel müziği olduğu kanısına kapılır. Apollon’a meydan okuyup gücü yetiyorsa liriyle böylesi bir müzik yapmasını söyler. Apollon, kendisinin liriyle yaptığı gibi, Marsyas’ın da çalgısını

tersten çalmasını ister. Lirin bu mükemmelliği karşısında, Marsyas yenik ilan edilir. Bunun üzerine Apollon, Marsyas'ı bir çam ağacına asarak, onun derisini yüzer. Ama sonra kapıldığı öfkeden pişmanlık duyarak lirini kırar ve Marsyas'ı bir nehre çevirir. Bu mitosta, Marsyas daha çok eğlenceye önem vererek aklın yolundan çıkıp bir Tanrı'ya karşı gelişi filozofun flüt ile ilgili düşüncesini olumsuz yönde pekiştirmiştir. Platon'a göre; Apollon'un kullandığı lir, hem akla hem de bir Tanrı tarafından kullanılması ve Hermes tarafından icat edilmesi bu çalgının olumlu konumunu korumuştur. Marsyas ile bağlantılı olarak flüte ve flütçülere olan aşağılayıcı tavır, Antik Yunan'da geleneğe dönüşmüştür. Aynı tavra Ortaçağ döneminde de rastlanılmaktadır. Ramis de Pareja *Musica Practica*'da şöyle yazar:

“...Aramızda bazıları var ki, özellikle bu tür bayağı şarkılara yönelirler ve şarkılarda gereksiz süsleme yaparlar; onlar Kilise anamiz tarafından belirlenen tanrısal şarkı söylemeyi neredeyse göz ardı ederler ve tüm hayatları boyunca farklı uzunluktaki notaların, figürlerin ve övgüye değeri olmayan şeylerin peşine takılırlar... Kime mi benzerler? Ancak flütçülere!” (İsababayeva Apaydın, 2013: 92-93).

Mitolojiye bakıldığında flütün atası olan aulos ile ilgili karışımıza böylelikle iki mitos çıkar. Bunlardan ilki Athena'nın aulosu icat etmesi, nehirdaki aksinden yüzünün çirkinleştiğini görmesi neticesinde bu çalgıyı nehre atmasıdır. Bu mitos ile sanatın güzellik açısından yorumlanmasıyla da flütün olumsuz bir etken olduğu düşünülmektedir. Olgunlu'ya göre, “oligarşinin burjuvazi törenleri ve kültürü ile avam kültürünün ayrışması söz konusudur. ‘Sanat, mekân ve özne bilinçli insana özgüdür, sanat özgür ruh ister’ ifadeleriyle sınıfsal bir algı farkındalığına vurgu yapılmıştır. Özellikle Apollon ile müzik ve diğer sanatlar en üst kesim burjuvaziye ait gösterilmiştir” (2014: 131).

Diğer mitos ise Marsyas ve Apollon arasında geçen müzik yarışmasıdır. Bu iki mitosun olumsuz bir duruş sergilemiş olması Antik Yunan filozoflarının düşünce ve ideal devlet anlayışında müziğin ve çalgıların yerini sorgulatmıştır. Buna nazaran ise kithara ve lirin övünülesi bir duruş sergilemesi de yine Orfeo ve Apollon mitlerinin bir sonucudur. Platon'un aulosu olumsuz yaklaşımının nedenleri arasında bu iki mitos olduğu düşünülmektedir.

Aristoteles de Platon gibi düşünerek aulosu ahlaki boyutta iyi bir müzik aleti olarak görmemiş ve aşırı heyecan uyandırdığını söylemiştir. Ayrıca flütün çalırken insan sesini engellediği için eğitimde kullanılmasının uygun olmadığını belirtmiştir. Flüt ile ilgili

mitolojide geçen efsanelerin etkisiyle aulos çalarken yüzde oluşan hoş olmayan görüntü de olumsuz bir bakış geliştirmiş olabilir çünkü; bazı çalıcılar aulosu yüzlerini gizleyerek çalmışlardır.

“Eğitime üfleme çalgıların ya da kithara ve benzerleri gibi bir profesyonel ustalığı gerektirenlerin sokulmasına izin vermemeli, öğrencilere onları yalnız iyi müzik dinleyicisi yapacak ve genel olarak eğitimlerine yararlı olacak çalgılar kullandırmalıyız. Üstelik üfleme çalgılar ahlaka uygun araçlar değildir, daha çok kışkırtıcı etki yaratırlar; onun için bunların kullanılması, zihinsel bir etki yapmak değil, heyecan duygularını doyurmak istendiği durumlarla sınırlanmalıdır. Üfleme çalgılar çalmak, kişinin konuşma yetisini kullanmasına da engel olur. Eskilerin üfleme çalgılar hakkında anlattıkları efsanenin de anlamlı bir yanı vardır. Efsaneye göre üfleme çalgıyı Athena icat etmiş, sonra fırlatıp atmış. Efsanenin dediği gibi, tanrıça onları çalmanın yüzü çirkinleştirmesinden ötürü böyle yapmıştır. Ama çok daha olası bir neden, üfleme çalgıları öğrenmenin zihnin eğitilmesine hiçbir katkı yapmamasıdır” (Aristoteles, 2011: 243-244).

SONUÇ

Antik Yunan toplumunda, toplumsal ve sosyal kültürün en önemli etkenler arasında olması yüzyıllar boyunca medeniyetleri etkilemesine neden olmuştur. Müzik, Yunan toplumu için önemli bir etkendir ve Yunan toplumunun yaşamında büyük rol oynar. Hatta o dönemlerde insanı ve doğayı anlama çabası filozofları müziğin insan üzerindeki etkisi hakkında düşündürmeye yöneltmiştir.

Antik Yunan toplumunda bütün erdemlerin kaynağı sayılan müzik hakkında Yunan düşünürleri moral ve ahlak üzerindeki etkilerini sorgulamış, olumlu ya da olumsuz etki eden müziklerden söz etmişlerdir. Pisagorcular, müzikte evrenin uyumunu aramış, Sokrates, Platon ve Aristoteles müziğin insan üzerindeki ahlaki etkisi ve eğitimi üzerinde nasıl kullanılacağı konusunda düşünceler geliştirmiştir.

Antik Yunan toplumunda en etkin müzik çalgıları ise flüt, kithara ve lir çalgılarıdır. Flüt, Antik Yunan toplumunda cenaze, tören, düğün, hasat, dini ritüeller, danslara ve şiirlere eşlik etme, savaş, gülme ve ağlama duygularını yaratma amacıyla kullanılan toplumsal kültürün önemli araçlarından biridir.

Antik Yunan toplumunda üç çeşit flüt ile karşılaşmaktadır. Bunlar: syrinx (pan flüt), aulos ve flavtadır. Antik Yunan filozofları

Sokrates, Platon ve Aristoteles söylencelerinde bu üç flüt ile ilgili görüşlerine yer vermişlerdir. Moral ve ahlaki değer olarak flüt çeşitleri ile ilgili görüşleri genel olarak olumsuz olmuştur. Bunun nedeni; flüt sesini keskin, sert, rahatsız edici ve avam bulmalarından kaynaklanmış ve flütün yasaklanması gerektiğini düşünmüşlerdir. Aslında filozofların düşüncesinde flütün bu derece olumsuz duruş sergilemesinin nedeni Marsyas mitinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda flütü Athena'nın icat ettiğine dair rivayetlerde, sonradan Athena'nın flütün yüzünü çirkinleştirilmesi sonucunda flütü bir nehre atması bu olumsuz görüşleri ortaya çıkarmaktadır.

Antik Yunan filozofları tarafından flüt daha çok coşturucu, zevk ve heyecan veren bir çalgı olarak nitelendirilmiştir. Orfeo ile bütünleşen kithara çalgısı için ahlaki denge, insanları ve hayvanları sakinleştiren bir etkinin olduğu düşünülmüştür. Apollon ile bütünleşen lir çalgısı ile ilgili ise; bir Tanrı tarafından çalınmış olması, akla ve duygulara dinginlik vermiş olduğu düşüncesi hâkim olmuştur. Bununla birlikte kithara ve lirin övünülesi bir duruş sergilemesi yine Orfeo ve Apollon mitlerinin bir sonucu olarak düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akan, N. (2012). *Platon'da Müzik*, (Birinci Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Aristoteles, (2011). *Politika*, (M. Tunçay, Çev.). (On Dördüncü Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles, (2012). *Poetika*, (S. Fırat, Çev.). (Altıncı Basım). İstanbul: Can Yayınları.
- Attalı, J. (2005). *Gürültüden Müziğe Müziğin Ekonomi –Politikası Üzerine*, (G. Gülcügil Türkmen, Çev.). (Birinci Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Can, Ş. (2011). *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Dedeler, S. (2012). Grek Estetiği Ve Sanat Felsefesinde Önemli Kavramlar. *Fârâbî E-Dergi*, 2, (19 Eylül 2013). <http://www.farabidergisi.com/pdf/sayi3/sinandedeler.pdf>.
- Demiralp, D. (2008). Sokrates Etiği Ve Sanat. *Aüüfd Xlxx*, 2, 237-243, (15 Eylül 2013). <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/1144/13416.pdf>.

- Erhat, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü*, (Altıncı Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Euripides, (2002). *Troyalı Kadınlar*, (S. Sandalcı, Çev.). (Birinci Basım). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Fischer, E. (2010). *Sanatın Gerekliği*, (On Birinci Basım). İstanbul: Payel Yayınları.
- Grimal, P. (2012). *Mitoloji Sözlüğü Yunan Ve Roma*, (Birinci Basım). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Günay, E. (2006). *Müzik Sosyolojisi -Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış*, (İkinci Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Hesiodos, (2012). *İşler Ve Günler/Tanrıların Doğuşu* (F. Akderin, Çev.). (Birinci Basım). İstanbul: Say Yayınları.
- İsababayeve Apaydın, A. (2013). Antik Yunan Felsefesinde Çalgıların Ethos'u. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 11, 82-99, (20 Eylül 2013).
<http://www.İtobiad.Com/Upload/File/Makale/1372227432.Pdf>.
- Levi-Strauss, C. (2013). *Mit ve Anlam*, (G. Y. Demir, Çev.). (Birinci Basım). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Olgunlu, A. C. (2014). *Mitos'tan Logos'a Mitlerin Çözümlemesi*, (Birinci Basım). İstanbul: Hükümdar Yayıncılık.
- Platon, (2007). *Yasalar*, (C. Şentuna Ve S. Babür, Çev.). (Üçüncü Basım). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Platon, (2010). *Devlet*, (S. Berke, Çev.). (Dördüncü Basım). İstanbul: Athena Yayınları.
- Platon, (2012). *Diyaloglar*, (T. Aktürel, Çev.). (Dokuzuncu Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Rosenberg, D. (2003). Dünya Mitolojisi Büyük Destan Ve Söylenceler Antolojisi, (04 Nisan 2013).
http://turandursunkutuphanesi.files.wordpress.com/2013/02/Dc3a3c2bcnya_Mitolojisi-Ok1.Pdf.
- Shiner, L. (2013). Sanatın İcadı Bir Kültür Tarihi, (İ. Türkmen, Çev.). (Üçüncü Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Sowerby, R. (2012). *Yunan Kültür Tarihi*, (Ö. U. Hoşafçı, Çev.). (Birinci Basım). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Thomson, G. (1991). *İnsanın Özü*, (C. Üster, Çev.). (Dördüncü Basım). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Tunçer, B. (2005). *Eskiçağ Kilikia Çalgıları*, (Birinci Basım). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Winckelmann, J. J. (2012). *Antikçağ Sanat Tarihi*, (O. Özügül, Çev.). (Birinci Basım). İstanbul: Say Yayınları